

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Природничо-географічний факультет

Кафедра загальної та регіональної географії



«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан природничо-географічного факультету

Л.П. Міронець

вересня 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Географічні основи регіонознавства

галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

спеціальність: 014 Середня освіта (Географія)

освітньо-професійна програма: Середня освіта (Географія)

мова навчання: українська

Погоджено науково-методичною комісією природничо-географічного факультету

«30» серпня 2022 р.

Голова _____

(Міронець Л.П., к.пед.н, доцент)

Розробник: Буц Юрій Васильович, доктор технічних наук, професор, професор кафедри загальної та регіональної географії

Робоча програма розглянута на засіданні кафедри загальної та регіональної географії
Протокол № від 29 серпня 2022 року.

Завідувач кафедри
загальної та регіональної географії



О.Г. Корнус

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	магістр	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
1-й		1-й	
Семестр			
2-й		2-й	
Лекції			
12 год.		4 год.	
Практичні, семінарські			
14 год.		4 год.	
Лабораторні			
-		-	
Самостійна робота			
62 год.		80 год.	
Консультації:			
2 год.	2 год.		
Вид контролю: екзамен			
Загальна кількість годин – 90			

1. Мета вивчення навчальної дисципліни:

Формування у магістрантів знань про основи регіонознавства як практичний інструмент розв'язання регіональних (територіальних) проблем у світі та в Україні, тенденції розвитку географічного (територіального і міжнародного) поділу праці та світових соціально-економічних процесів, сприяння формуванню у майбутніх фахівців з географії основних понять, категорій, законів і закономірностей територіальної організації суспільства.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні оволодіти наступними **програмними компетентностями**:

Здатність розв'язувати складні задачі та прикладні проблеми, приймати відповідні аналітичні та управлінські рішення у сфері географії, природокористування міського та регіонального розвитку, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій за невизначених умов і вимог (ІК).

ЗК 2. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 4. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

СК 2. Здатність до наукового аналізу сучасних проблем та особливостей взаємодії природи й суспільства із застосуванням принципів раціонального використання територіальних ресурсів, основ законодавства у сфері природокористування, міського та регіонального розвитку і планування територій для розроблення пропозицій з оптимізації природокористування та забезпечення сталого розвитку регіонів.

СК 5. Здатність здійснювати фахову оцінку програм, стратегій і планів розвитку територій, процесів глобалізації, регіоналізації та урбанізації у світі, проводити їхню геоecологічну й суспільно-географічну експертизу та моніторинг.

СК 7. Здатність застосовувати міждисциплінарні підходи при критичному осмисленні проблем природокористування, геопланування, міського та регіонального розвитку,

рекреації та туризм, оцінювати можливі ризики, соціально-економічні та екологічні наслідки управлінських рішень у сфері природокористування, міського та регіонального розвитку.

СК 11. Здатність застосовувати у професійній діяльності знання про туристсько-рекреаційні системи світу, особливості туристсько-рекреаційної діяльності та перспективи розвитку рекреації та туризму в різних країнах світу

2. Передумови для вивчення дисципліни

Перед вивченням навчальної дисципліни студенти мають оволодіти знаннями з теорії фізичної географії і раціонального природокористування. Вивчення дисципліни передбачає дотримання положень Кодексу академічної доброчесності СумДПУ імені А.С. Макаренка.

3. Результати навчання за дисципліною

Програмні результати навчання		Очікувані результати навчання
ПР02.	Оцінювати результати власної роботи, демонструвати вміння працювати в команді.	Пояснювати сутність та основні поняття і принципи Концепції сталого розвитку
ПР03	Вільно спілкуватися із професійних і наукових питань іноземною мовою.	Демонструвати вміння використовувати літературні, картографічні матеріали з туристсько-рекреаційної діяльності іноземною мовою.
ПР06.	Застосовувати сучасні моделі та інформаційні технології для проведення досліджень і розробок у сфері географії, природокористування, міського та регіонального розвитку.	Аналізувати особливості впровадження принципів сталого розвитку
ПРН7.	Знає та уміє інтерпретувати теоретичні положення регіонознавства, здійснювати типологію та класифікацію різних типів регіонів, оцінювати сукупний вплив різних груп факторів на регіональний розвиток.	Пояснювати сутність та основні поняття регіонознавства
ПР09.	Проводити фахову оцінку програм, стратегій і планів розвитку територій, здійснювати їхню геоекологічну і соціально-економічну експертизу та моніторинг.	Виділяти закономірності етапів сталого розвитку та асоціювати їх з принципами раціонального природокористування
ПР11.	Оцінювати можливі ризики, соціально-економічні та геоекологічні наслідки реалізації управлінських рішень у сфері природокористування, міського та регіонального розвитку, рекреації та туризму.	Ознайомитися з практикою реалізації управлінських рішень щодо стратегій сталого розвитку регіону

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90-100	Глибоко і міцно засвоїв програмний матеріал з географічних основ регіоназнавства; вичерпно, послідовно, грамотно і логічно його викладає. Прогнозує і передбачає подальший хід явища, описує можливі наслідки, результати, що випливають з наявних даних. на основі проблемної ситуації, виділяє проблему, конструює гіпотези і перевіряє їх. При цьому студент не має утруднень при відповідях на видозмінені завдання, вільно справляється із класифікаціями, типологіями та іншими видами застосування знань, показує знайомство з монографічною літературою, правильно обґрунтовує прийняті рішення, володіє різнобічними навичками і прийомами виконання практичних робіт, володіє в повному обсязі специфічним поняттєво-термінологічним апаратом навчальної дисципліни.
82-89	Твердо знає програмний матеріал, грамотно й по суті викладає його; не допускає суттєвих неточностей у відповідях на питання, правильно застосовує теоретичні положення при вирішенні практичних питань і задач, впевнено володіє необхідними навичками і прийомами їх виконання, коректно встановлює причинно-наслідкові зв'язки.
74-81	Знає програмний матеріал, грамотно й по суті викладає його, але допускає деякі неточності під час відповіді; правильно застосовує теоретичні положення при вирішенні практичних питань і задач, володіє необхідними навичками і прийомами їх виконання. Самостійно відтворює знання з елементами перетворення. Застосовує їх у видозмінєній, але близькій до типової ситуації, однак потребує допомоги викладача. Дає свою власну інтерпретацію матеріалу (пояснення, короткий виклад). Уміє встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, здійснює перенесення дій.
64-73	Має знання лише основного матеріалу, але не засвоїв його окремих деталей, допускає неточності, недостатньо правильні формулювання, порушення послідовності у викладі програмного матеріалу і відчуває утруднення при виконанні практичних робіт і розв'язанні задач.
60-63	Самостійно відтворює інформацію та застосовує її у типовій ситуації, але при цьому виявляє невпевненість у своїх діях. На основі фактів робить висновки, але за допомогою викладача, намагається зробити звіт про виконані дії.
35-59	Не знає більшої частини програмного матеріалу, допускає суттєві помилки; не володіє у достатньому обсязі поняттєво-термінологічним апаратом науки; невпевнено, із помилками виконує практичні завдання; не вміє наводити приклади із життя та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; відтворює інформацію лише на основі зовнішньої підказки.
1-34	Має лише загальне уявлення про географічні основи регіоназнавства, знання програмного матеріалу носить фрагментарний характер, відповіді на запитання дає «так» чи «ні».

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль						Разом	Сума
РОЗДІЛ 1			РОЗДІЛ 2				
T1.1	T1.2	T1.3	T2.1	T2.2	T2.3	60	100
10	10	10	10	10	10		
Контроль самостійної роботи						40	

4	4	4	4	4	4	4	4	4	4		
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	--	--

Згідно Положення «Про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка» від 27.04.2020 р., можливе зарахування результатів навчання з окремої теми/тем, розділу, індивідуального завдання (контрольної роботи) чи дисципліни в цілому, здобутих за цими видами освіти. Обсяг зарахування в годинах/кредитах ECTS визначається згідно переліку компетентностей і результатів навчання, передбачених даною робочою програмою. Зарахування результатів навчання, здобутих у неформальній та/або інформальній освіті, здійснюється у відповідності до пунктів 3.6-3.9 названого Положення.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
82 – 89	B	добре
74 – 81	C	
64 – 73	D	
60 – 63	E	задовільно
35 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Поточний та підсумковий контроль проводяться відповідно до вимог Положення «Про порядок оцінювання знань студентів у Європейській кредитно-трансферній системі (ЄКТС) організації освітнього процесу», затвердженого вченою Радою СумДПУ ім. А.С.Макаренка (протокол №7 від 23.02.2015).

Засобами та формами оцінювання є: усне та письмове опитування, тестування, участь у дискусіях, індивідуальне навчально-дослідне завдання, результати виконання практичних робіт, іспит. Оцінювання знань, навичок студентів враховує всі види занять, які передбачені програмою навчальної дисципліни. Загальна оцінка з дисципліни складається з поточних оцінок, які студент отримує під час практичних робіт, виконання завдань самостійної роботи, контрольних робіт.

6. Програма навчальної дисципліни

6.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

РОЗДІЛ 1. Історичні передумови та наукові засади регіонознавства

Тема 1.1 Територіальна організація як наскрізний принцип життєдіяльності суспільства.

Територіальна організація і комплексно-пропорційний розвиток матеріально-речовинних і духовних компонентів життєдіяльності людини. Асоціація регіональної науки та міждисциплінарне вивчення регіону як цілісної системи – ТСЕС (територіальна соціально-економічна система). Переваги комплексного географічного підходу до вивчення регіонів. Інтегруюча функція вчення про райони в системі географічних наук.

Тема 1.2 Регіоналізація як головна складова територіальної організації суспільства та суспільно-географічні концепції регіонального розвитку.

Концептуальні відмінності понять «район» і «регіон». Регіоналізація як процес поділу території на регіони, а також перерозподілу владних компетенцій, передачі деяких функцій із державного на регіональний рівень, розвитку нових інституціональних форм тощо.

Регіональний розвиток як складний та багаторівневий процес якісної зміни простору, населення і господарства регіонів в межах країни. Різноманітні аспекти регіонального розвитку. 4 групи суспільно-географічних підходів до дослідження регіонального розвитку: 1) полімасштабності розвитку та регіоналізації простору; 2) нерівномірності розвитку та поляризації простору; 3) комплексності розвитку та кластерно-мережевої організації простору; 4) суб'єктивності сприйняття розвитку та концепції перцепції простору.

Тема 1.3 Форми суспільної і територіальної організації виробництва.

4 «класичні» форми суспільної організації виробництва – концентрація, спеціалізація, кооперування та комбінування. Доповнення переліку 4 «новітніми» формами – диверсифікація, агломерування, комплексування та кластеризація виробництв. Радикальні зміни принципів територіальної організації виробництва внаслідок появи транснаціональних корпорацій (ТНК).

РОЗДІЛ 2. Диференціація соціально-економічних параметрів і регіональна політика.

Тема 2.1. Регіональні відмінності у рівнях розвитку та якості життя.

Регіональний розвиток як комплексний багатомірний процес трансформації внутрішніх соціально-економічних структур регіонів. Нерівномірність регіонального соціально-економічного розвитку, рівня та якості життя населення як загроза територіальній цілісності країни. Різностямованість та поліваріантність регіонального розвитку. Компенсація регіональних відмінностей як головне завдання регіональної політики.

Тема 2.2. Регіональна ідентичність та проблемні території України.

Сприйняття регіональної ідентичності як певного ієрархічного рівня територіальної ідентичності. Баланс між ієрархічними рівнями ідентичності. Регіональна (територіальна) ідентичність як впливовий фактор регіонального розвитку. Проблема «протистояння» регіоналізації та глобалізації. Діалогові (рівноправні), толерантні (симбіозні) та агресивні форми стосунків регіональних (територіальних) культур і локальних цивілізацій.

Проблемність території України як наслідок нерівномірності (асиметрії) регіонального соціально-економічного та екологічного розвитку. Специфіка застосування наукової категорії «депресивна територія». Вплив економічних трансформацій пострадянського періоду на різні сфери життя населення в Україні. Посиленні поляризації державного простору України в регіональному аспекті та формування депресивних територій.

Тема 2.3. Світовий досвід регіональної політики.

Регіональна політика як важлива функція держави в сфері регулювання економічних, демографічних, соціальних, інвестиційних та інших процесів. Основні завдання регіональної політики. Залежність Ефективності регіональної політики від раціональної територіальної організації суспільства. Регіональне програмування. Огляд заходів регіональної політики США, Японії, Росії, Польщі та інших країн.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин										
	Денна форма					Заочна форма					
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі				
		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.		Самост.р	Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.
Розділ І. Історичні передумови та наукові засади регіонаознавства											
Тема 1.1 Територіальна організація як наскрізний принцип життя суспільства	14	2	2			10	16	2			14
Тема 1.2 Регіоналізація як головна складова територіальної організації суспільства та суспільно-географічні концепції регіонального розвитку	14	2	2			10	16		2		14
Тема 1.3 Форми суспільної і територіальної організації виробництва	14	2	2			10	14			2	12
<i>Разом за розділом 1</i>	42	6	6			30	46	2	2	2	40
Розділ 2. Диференціація соціально-економічних параметрів і регіональна політика											
Тема 2.1 Регіональні відмінності у рівнях розвитку та якості життя населення	14	2	2			10	16	2			14
Тема 2.2 Регіональна ідентичність та проблемні території України	16	2	2			12	16		2		14
Тема 2.3 Світовий досвід регіональної політики	18	2	4		2	10	12				12
<i>Разом за розділом 2</i>	48	6	8		2	32	44	2	2	2	40
Всього	90	12	14	-	2	62	90	4	4	2	80

Теми семінарських і практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Поділ регіонів України за рівнем економічного розвитку	2	-
2.	Чисельність населення (демографічний чинник регіоналізму)	2	2
3.	Оцінка транспортної доступності міст із застосуванням теорії графів (коефіцієнт центральності положення)	2	-
4.	Форми суспільної і територіальної організації виробництва	2	-
5.	Складання картосхеми типів регіонів України згідно стадій соціально-економічного розвитку. Суспільно-географічна характеристика регіонів України	2	
6.	Регіональна ідентичність населення України. Проблемні (депресивні) території України	2	2

7.	Світовий та український досвід регіональної політики	2	-
	<i>Разом</i>	14	4

Теми лабораторних занять

Виконання лабораторних робіт даною робочою програмою не передбачено.

7. Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Барановський М.О., СмальВ.В., Барановська О.В. Старопромислові регіони України: проблеми та тренди сучасного розвитку (на прикладі Донецької та Луганської областей) // Український географічний журнал. 2021. № 1. С. 34-43.
<https://ukrgeojournal.org.ua/sites/default/files/UGJ-1-2021-34-43.pdf>
2. Руденко Л.Г., Лісовський С.А., МарунякЄ.О. Дилеми регіонального розвитку в Україні // Український географічний журнал. 2020. № 3. С. 36-45.
https://ukrgeojournal.org.ua/sites/default/files/UGJ-3-2020_36-45.pdf
3. Сюткін С.І. Політична географія : навчальний посібник. Суми: ВПП «Фабрика друку», 2017. 120 с. <http://repository.sspu.sumy.ua/handle/123456789/947>
4. Сюткін С.І. Курс лекцій з географії світового господарства. Суми : СумДПУ, 2020. 142 с. <http://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/8880>
5. Буц Ю.В., Барбашин. В. В., Крайнюк О. В., Осіпова Ю. С., Павліченко П. В. Кластеризація регіонів України за рівнем смертельного та групового травматизму. Комунальне господарство міст. Серія: технічні науки та архітектура, 2020.– Том 3 № 156 (2020).– С. 158-164 <https://khg.kname.edu.ua/index.php/khg/issue/view/125>

Додаткові

1. Барановський М.О. Фінансова децентралізація в Україні: особливості становлення // Український географічний журнал. 2017. № 4. С. 30-38.
<https://ukrgeojournal.org.ua/sites/default/files/ugj-2017-4-30-38.pdf>
2. Мезенцев К.В., ПідгрушнийГ.П., Мезенцева Н.І. Регіональний розвиток в Україні: суспільно-просторова нерівність і поляризація. К.: ДП «Прінт-Сервіс», 2014. 132 с.
http://www.geokyiv.org/pdf/Reg_development_in_Ukraine.pdf
3. ПідгрушнийГ.П., Мезенцев К.В., ДудінВ.С., ПровотарН.І., Бондар В.В. Комерційна субурбанізація у Київському метрополісному регіоні: нерівномірність і полі центричність розвитку // Український географічний журнал. 2020. № 4. С. 19-28.
https://ukrgeojournal.org.ua/sites/default/files/UGJ-4-2020_19-28.pdf
4. Сюткін С.І. Регіональна економічна і соціальна географія : робочий зошит для самостійної роботи студентів. Частина 1. Європа та Азія. Суми: ФОП ЦьомаС.П., 2017. 48 с.
<http://repository.sspu.sumy.ua/handle/123456789/1012>
5. Сюткін С.І. Регіональна економічна і соціальна географія : робочий зошит для самостійної роботи студентів. Частина 2. Африка, Америка та Австралія з Океанією. Суми: ФОП ЦьомаС.П., 2018. 40 с. <http://repository.sspu.sumy.ua/handle/123456789/3767>
6. ТопчієвО.Г., МальчиковаД.С., ЯворськаВ.В. Регіоналістика: географічні основи регіонального розвитку і регіональної політики. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015, 2017, 2020. 372с.
<http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/%D0%A2%D0%BE%D0%BF%D1%87%D1%96%D1%94%D0%B2.pdf>

Інформаційні ресурси

1. Віче: Журнал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://www.viche.info>
2. Державний комітет статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. ЄвроРегіоУкраїна. – Режим доступу: <http://www.eru.org.ua>
4. Міжнародний центр перспективних досліджень. – Режим доступу: www.icps.kiev.ua
5. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу:

<http://www.me.gov.ua>

6. Національний інститут стратегічних досліджень. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua>

**8. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення,
використання яких передбачає навчальна дисципліна**

1. Банк даних про населення України
http://database.ukrcensus.gov.ua/MULT/Dialog/statfile_c.asp
2. Геопортал адміністративно-територіального устрою України. [Електронний ресурс].
Режим доступу : <http://atu.minregion.gov.ua/ua/home>
3. Мультимедійне обладнання (ноутбук, проектор).
4. Презентації за темами курсу.